

Sygn. akt II Ca 1427/22

POSTANOWIENIE

Dnia 23 listopada 2022 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach, II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: Sędzia Sądu Okręgowego Rafał Adamczyk

po rozpoznaniu w dniu 23 listopada 2022 r. w Kielcach

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z wniosku E. P.

z udziałem U. N.

o stwierdzenie nabycia spadku po J. D. (1)

na skutek apelacji wnioskodawczyni od postanowienia Sądu Rejonowego w Końskich z dnia 23 maja 2022 r., sygn. akt I Ns 269/19

postanawia: uchylić zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Końskich, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 23 maja 2022 r., wydanym w sprawie I Ns 269/19, Sąd Rejonowy w Końskich: (I) stwierdził, że spadek po J. D. (1), synu J. i M., zmarłym w dniu 6 marca 2019 r. w K., mającym ostatnie miejsce zwykłego pobytu w S., na podstawie ustawy dziedziczy w całości córka U. N. - córka J. i B.; (II) uchylił zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia sporządzony w dniu 27 maja 2019 r. przez notariusz E. Ś. w kancelarii notarialnej w K. za nr Rep(...), poświadczający nabycie spadku po J. D. (1), synu J. i M., zmarłym w dniu 6 marca 2019 r. w K.; (III) nakazał pobrać od wnioskodawczyni E. P. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Końskich kwotę 1184,53 zł tytułem zwrotu wydatków; (IV) nakazał pobrać od uczestniczki U. N. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Końskich kwotę 1184,53 zł tytułem zwrotu wydatków; (V) orzekł, że w pozostałym zakresie wnioskodawczyni i uczestniczka ponoszą we własnym zakresie koszty związane ze swoim udziałem w sprawie.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że J. D. (1) w dniu 14 marca 2018 r. przed notariuszem G. A. w kancelarii notarialnej w K. za nr Rep. (...) dokonał testamentu, w którym jako jedynego spadkobiercę do całego spadku jaki po nim pozostanie powołał swoją siostrę E. P., córkę J. i M.. Jednocześnie w tym samym testamencie J. D. (1), pozbawił prawa do zachowku (wydziedziczył) swoją córkę U. N., córkę J. i B., ze względu na niedopełnianie w stosunku do niego obowiązków rodzinnych, bowiem córka zerwała z nim wszelkie więzi rodzinne i uczuciowe, nie interesuje się jego osobą, stanem zdrowia, nie opiekuje się nim w czasie choroby, nie odwiedza go ani nie kontaktuje się z nim nawet w chorobie i przy okazji świąt, postępuje wbrew jego woli, w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego. Testament nie został zarejestrowany w notarialnym rejestrze testamentów. J. D. (1) (nazwisko rodowe D.), syn J. i M., urodzony (...), zmarł jako wdowiec w dniu 6 marca 2019 r. w K., a jego ostatnim miejscem zwykłego pobytu była miejscowość S.. J. D. (1) miał jedno dziecko – córkę U. N. (nazwisko rodowe D.). W dniu 27 maja 2019 r. notariusz E. Ś. w kancelarii notarialnej w K. za nr Rep(...) sporządziła akt poświadczenia dziedziczenia, w którym stwierdziła, że spadek po J. D. (1), synu J. i M., zmarłym w dniu 6 marca 2019 r. w K., mającym miejsce zwykłego pobytu w S., gmina M., na podstawie ustawy nabyła w całości wprost, córka U. N., córka J. i B.. Pozwem z dnia

20 lipca 2016 r., sygn. akt I C 502/16, złożonym do Sądu Rejonowego w Końskich J. D. (2) wniósł o odwołanie darowizny uczynionej dla córki U. N., dotyczącej nieruchomości zabudowanej, położonej we wsi S., gmina M., o powierzchni 2,47 ha. Wyrokiem z dnia 31 października 2017 r. Sąd Rejonowy w Końskich oddalił powództwo, a apelacja powoda od tego wyroku została oddalona przez Sąd Okręgowy w Kielcach wyrokiem z dnia 17 kwietnia 2018 r., sygn. akt II Ca 109/18. W toku tej sprawy, przed Sądem Rejonowym J. D. (1) był badany przez psychiatrę i psychologa, którzy sporządzili stosowną opinię. Pozwem z dnia 10 lutego 2017 r., sygn. akt III RC 26/17, złożonym do Sądu Rejonowego w Końskich J. D. (2) wniósł o zasądzenie od pozwanej U. N. kwoty 400 zł miesięcznie tytułem alimentów. Wyrokiem z dnia 15 stycznia 2018 r. Sąd Rejonowy w Końskich oddalił powództwo, a apelacja powoda od tego wyroku została oddalona przez Sąd Okręgowy w Kielcach wyrokiem z dnia 30 maja 2018 r., sygn. akt II Ca 334/18. Do akt sprawy złożono zaświadczenie psychologa klinicznego o stanie zdrowia J. D. (1). Wnioskiem z dnia 17 września 2018 r. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w M. domagała się zastosowania obowiązku leczenia odwykowego wobec J. D. (1), urodzonego w dniu(...) Postanowieniem z dnia 22 listopada 2018 r., sygn. akt III RNs 119/18, Sąd Rejonowy w Końskich zobowiązał J. D. (1) do podjęcia i kontynuowania terapii odwykowej w zakładzie niestacjonarnym (...). W toku sprawy przeprowadzono dowód z opinii biegłych(...), którzy wydali opinię co do konieczności leczenia odwykowego. W dniu 18 września 2018 r. U. N. złożyła w Sądzie Okręgowym w Kielcach wniosek o ubezwłasnowolnienie całkowite swojego ojca J. D. (1), z powodu wieloletniego nadużywania przez niego alkoholu. Postępowanie w sprawie zostało umorzone w związku ze śmiercią J. D. (1), postanowieniem Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 1 kwietnia 2019 r., sygn. akt I Ns 379/18. J. D. (1) utrzymywał relacje z rodziną swojej zmarłej w 2014 r. żony. Po śmierci żony zaczął nadużywać alkoholu, zdarzało się picie ciągami. Stopniowo w związku z nadużywaniem alkoholu, zaczął się powtarzać, zapominać, mylić daty, zdarzenia. Od kilku lat przed swoją śmiercią był skonfliktowany z córką U. N., pogorszyły się również jego stosunki z zięciem P. N. i wnukiem W. N.. J. D. (1) zachowywał się inaczej, jeśli nie był w obecności siostry E. P.. Jednym z przejawów konfliktu były interwencje Policji wywoływane zgłoszeniami dokonywanymi przez strony. J. D. (1) zgłaszał się do policyjnego punktu konsultacyjnego, zawsze w towarzystwie siostry E. P., która częstokroć wypowiadała się za, i w imieniu brata. J. D. (1) akceptował stanowisko siostry. Na kilka lat przed śmiercią J. D. (1) był świadomy i zorientowany w swojej sytuacji osobistej. Przebywał w placówkach medycznych: w Wojewódzkim Szpitalu (...) w K.: od 27 sierpnia 2013 r. do 5 września 2013 r. – stwierdzono marskość wątroby, wodobrzusze, małopłytkowość, nadciśnienie tętnicze, astmę oskrzelową i (...), (...); od 2 do 15 lutego 2016 r. – rozpoznano (...); od 13 do 27 maja 2016 r. – rozpoznano (...), (...); w dniu 13 marca 2017 r. – rozpoznano(...); od 22 do 26 kwietnia 2017 r. – rozpoznano (...); w dniu 13 stycznia 2019 r. – rozpoznano (...); w Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w K.: od 14 do 23 sierpnia 2016 r. – rozpoznano (...) oraz choroby współistniejące: (...); w (...) Centrum (...) w K.: w dniu 6 października 2016 r., w dniu 22 lutego 2017 r. – stwierdzono wieloletnie (...) oraz (...), w dniu 12 grudnia 2018 r. – rozpoznano(...); od 14 lutego 2019 r. do 6 marca 2019 r. – rozpoznano (...), (...), (...); w Centrum Medycznym (...) w K. w dniu 1 kwietnia 2017 r. – rozpoznano następstwa (...); w (...) Centrum (...) w M. od 1 do 2 sierpnia 2016 r. – rozpoznano (...); w Przychodni (...). Decyzją z dnia 15 czerwca 2016 r., znak: (...). (...)1. (...)2016, Wojewódzki Zespół do Orzekania o Niepełnosprawności w Województwie (...) zaliczył J. D. (1) do (...)– na okres do dnia 30 czerwca 2017 r. W związku ze schorzeniami aktualnymi w dacie sporządzenia testamentu J. D. (1) nie był (...), natomiast przejawiał (...). W chwili sporządzenia testamentu (w dniu 14 marca 2018 r.) J. D. (1) mógł świadomie podjąć decyzję o tym, że chce sporządzić testament, natomiast z uwagi na nasiloną podatność na sugestie i obniżoną zdolność intelektualno - pamięciową miał ograniczoną swobodę testowania. Choroby, których doznawał spadkodawca, mogły wywoływać i wzmacniać niemożność podejmowania decyzji i czynić go osobą bardziej podatną na sugestie i wpływ otoczenia. Oznacza to, że w chwili sporządzenia testamentu J. D. (1) znajdował się w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Stan zdrowia, w jakim znajdował się J. D. (1) stanowiłby podstawę do jego częściowego ubezwłasnowolnienia, o ile sprawa o ubezwłasnowolnienie zostałaby zakończona merytorycznie.

Sąd Rejonowy podkreślił, że opinia sporządzona przez biegłych psychiatrę M. Ć. i psychologa A. G. jest przekonująca, fachowo umotywowana, opracowana na podstawie bardzo obszernej dokumentacji medycznej i opinii specjalistów (...) wydanych w poprzednich sprawach z udziałem J. D. (1). Tak szczegółowy materiał dowodowy, nieczęsto spotykany w sprawach sądowych, pozwolił na sformułowanie opinii o znacznej pewności zaprezentowanych sądów. Dokumentacja medyczna i poprzednie opinie wskazywały istotne problemy w funkcjonowaniu J. D. (1), ze względu na

jego stan zdrowia. Z tych przyczyn Sąd pierwszej instancji nie znalazł podstaw do zakwestionowania opinii biegłych i konieczności powoływania innego zespołu biegłych. W ustnej opinii biegli wyjaśnili wszelkie wątpliwości.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy odwołał się do przepisów art. 926 § 1 k.c., art. 941 k.c. i art. 945 § 1 pkt 1 k.c., zaznaczając, iż daleko idące wątpliwości co do świadomości i swobody po stronie J. D. (1) w chwili sporządzenia testamentu, doprowadziły do wniosku o braku tej świadomości i swobody, co skutkowało nieważnością całego testamentu i przyjęciem reżimu dziedziczenia ustawowego po J. D. (1). Spadkodawca w chwili śmierci był wdowcem, pozostawił po sobie jedną córkę - U. N., zatem dziedziczy ona spadek w całości na mocy art. 931 § 1 k.c. Dziedziczenie po J. D. (1) zostało już ustalone aktem poświadczenia dziedziczenia sporządzonym w dniu 27 maja 2019 r. przez notariusza E. Ś. za nr Rep. (...). Przy tej czynności został ustalony krąg spadkobierców i notariusz poświadczył, że spadkobiercą jest córka U. N.. W związku ze stwierdzeniem nieważności testamentu z dnia 14 marca 2018 r. akt poświadczenia dziedziczenia z dnia 27 maja 2019 r. w istocie odpowiada stanowi faktycznemu i prawnemu. Niemniej, zgodnie z art. 669¹ § 1 k.p.c., sąd spadku uchyla zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia, jeżeli w odniesieniu do tego samego spadku zostało wydane postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, co w niniejszej sprawie wywołało konieczność uchylecia wyżej wymienionego aktu poświadczenia dziedziczenia.

Wnioskodawczyni złożyła apelację od powyższego postanowienia. Zaskarżyła orzeczenie Sądu Rejonowego co do rozstrzygnięć z punktów I i III. Zarzuciła:

- błąd w ustaleniach faktycznych polegający na przyjęciu, że w chwili testowania u J. D. (1) nie było świadomości i swobody co do podjętych w testamencie decyzji,
- naruszenie art. 945 § 1 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie,
- naruszenie art. 931 § 1 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie,
- naruszenie art. 233 k.p.c., mające wpływ na wydane orzeczenie, poprzez ustalenie wbrew zasadom logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego, że J. D. (1) nie miał świadomości i swobody testowania, podczas gdy w tym samym czasie kiedy sporządzał testament, był stroną w postępowaniach przeciwko córce U. N..

Podnosząc powyższe zarzuty, wnioskodawczyni domagała się zmiany zaskarżonego postanowienia w punkcie I i stwierdzenia, że spadek po J. D. (1) na mocy testamentu nabyła E. P., a także uchylecia punktu III postanowienia. Skarżąca wniosła o dopuszczenie dowodu z opinii biegłych psychiatrów z (...) J. na okoliczność, czy J. D. (1) miał świadomość i mógł swobodnie podjąć decyzję odnośnie rozporządzenia swoim majątkiem na wypadek śmierci w dacie sporządzenia testamentu przed notariuszem, jak i w dacie sporządzenia testamentu własnoręcznie (apelacja – k. 473 - 474 oraz pismo usuwające braki formalne apelacji – k. 483).

W odpowiedzi na apelację uczestniczka domagała się oddalenia apelacji oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania według norm przepisanych, a także, z ostrożności procesowej, wniosła o dopuszczenie dowodu z uzupełniającej opinii biegłych psychiatry i psychologa celem ustalenia, czy w dniu 17 grudnia 2017 r. (data sporządzenia testamentu holograficznego) J. D. (1), z uwagi na stan zdrowia, znajdował się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja skutkowała uchYLENIEM zaskarżonego postanowienia i przekazaniem sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy podziela ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego i przyjmuje je za własne. W odniesieniu do testamentu sporządzonego przez J. D. (1) w dniu 14 marca 2018 r. przed notariuszem G. A., zarejestrowanego za nr Rep. (...), nie są trafne zarzuty naruszenia art. 233 k.p.c. (w związku z art. 13 § 2 k.p.c.) poprzez błędne uznanie przez Sąd pierwszej instancji, że spadkodawca znajdował się w chwili testowania w stanie wyłączającym świadome i

swobodne powzięcie decyzji oraz wyrażenie woli. Aby kwestionowanie określonych ustaleń faktycznych za pomocą zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. odniosło rezultat w postępowaniu apelacyjnym, skarżący musiałaby wykazać, że sąd pierwszej instancji uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego przy rozważaniu zebranego materiału. Jedyne to może być przeciwstawione uprawnieniu sądu do dokonywania swobodnej oceny dowodów. Zgłoszenie zarzutu obraży art. 233 § 1 k.p.c. nie może polegać na przedstawieniu przez wnoszącego apelację stanu faktycznego przyjętego przez niego na podstawie własnej analizy dowodów. Skarżący może wykazywać, posługując się wyłącznie argumentami jurydycznymi, iż sąd rażąco złamał ustanowione w wymienionym przepisie reguły oceny wiarygodności i mocy dowodów, i że to naruszenie miało wpływ na wynik sprawy (por. m. in. wyroki Sądu Najwyższego z 14 stycznia 2000 r., I CKN 1169/99, OSNC 2000/7-8/139 i z 10 kwietnia 2000 r., V CKN 17/00, OSNC 2000/10/189). W szczególności, jeżeli z określonego materiału dowodowego sąd wyprowadził wnioski logicznie poprawne i zgodne z zasadami doświadczenia życiowego, a swoje stanowisko – tak jak w rozpoznawanej sprawie – jasno i przekonująco uzasadnił, to taka ocena dowodów nie podważa standardów przewidzianych w art. 233 k.p.c., choćby zostało dowiedzione, że z tego samego materiału dałoby się wywieść równie logiczne i zgodne z zasadami doświadczenia życiowego odmienne konkluzje. Nie jest przy tym wystarczająca sama polemika naprowadzająca inne rezultaty rozumowania, lecz wymagane jest umotywowanie, w czym wyraża się brak logiki lub uchybienie regułom doświadczenia życiowego w przyjęciu kontestowanych wniosków (por. wyrok Sądu Najwyższego z 27 września 2002 r., IV CKN 1316/00, LEX nr 80273). Skarżąca nie sprostала powyższym warunkom efektywnego kwestionowania oceny dowodów dokonanej przez Sąd pierwszej instancji. Poprzestała na stwierdzeniu, że ustalenia Sądu Rejonowego są wadliwe, ponieważ J. D. (1) w czasie, kiedy sporządzał wyżej wskazany testament notarialny był stroną postępowań sądowych, inicjowanych przez niego przeciwko uczestniczce (o alimenty i o „odwołanie darowizny”); nie przedstawiła jednak okoliczności dyskwalifikujących wiarygodność dowodów, z których wynikają fakty przyjęte przez Sąd pierwszej instancji za podstawę orzeczenia. Takie sformułowanie i uzasadnienie zarzutów naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w zasadzie przesądza o ich bezskuteczności. Z punktu widzenia rozstrzygnięcia dotyczącego ważności testamentu sporządzonego przez J. D. (1) w dniu 14 marca 2018 r. wartość dowodowa zeznań wnioskodawczynie i uczestniczki oraz zeznań świadków jest mocno ograniczona. Żadna z tych osób nie posiada wykształcenia medycznego, stąd nie potrafiły one zaobserwować, a następnie wiarygodnie zrelacjonować sposobu funkcjonowania spadkodawcy pod kątem występujących u niego zaburzeń natury psychicznej. Z tych oczywistych względów zeznania w tym zakresie cechował duży stopień ogólności, a z uwagi na osobiste zainteresowanie wnioskodawczynie, uczestniczki i niektórych świadków w określonym wyniku postępowania ich zeznania w niewielkim stopniu odnosiły się do faktów, lecz miały głównie charakter ocen i przypuszczeń. Istotne dane dotyczące stanu zdrowia spadkodawcy zawierała natomiast dość obszerna dokumentacja medyczna, obejmująca okres od 2013 r. do 2019 r., a więc również czas sporządzania testamentu przez J. D. (1). W dokumentacji tej wielokrotnie opisywano występujące u spadkodawcy zaburzenia zachowania, brak kontaktu logicznego, okresowe zaburzenia świadomości, zmiany degeneracyjne tkanki mózgowej, głębokie upośledzenie funkcji poznawczych, zespół psychoorganiczny otępienny, obniżoną sprawność intelektualną, podatność na sugestię. Dowodzenie tego rodzaju okoliczności wymagało wiadomości specjalnych. Zasadnie zatem Sąd Rejonowy oparł swoje ustalenia w tej mierze przede wszystkim na łącznej opinii pisemnej biegłych psychiatry i psychologa (k. 391 – 402) oraz na ustnych wyjaśnieniach do opinii złożonych przez tych specjalistów (k. 444 - 445). Stwierdzone przez biegłych u spadkodawcy, występujące w czasie sporządzania testamentu z dnia 14 marca 2018 r. organiczne zmiany w ośrodkowym układzie nerwowym pod postacią zespołu charakteropatycznie – otępiennego, z okresowymi zaburzeniami świadomości i napadami drgawkowymi oraz cechy wieloletniego uzależnienia od alkoholu wykluczały świadome i swobodne powzięcie przez J. D. (1) decyzji i wyrażenie woli w przedmiocie rozrządzenia majątkiem na wypadek śmierci. Biegli wydali opinię po wnikliwej analizie dokumentacji medycznej (także zgromadzonej we wcześniej toczących się postępowaniach, w tym o ubezwłasnowolnienie J. D. (1), o zobowiązanie U. N. do złożenia oświadczenia woli w związku z odwołaniem przez J. D. (1) darowizny dokonanej na rzecz córki, o zastosowanie wobec J. D. (1) obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu, w których to sprawach zagadnienia dotyczące stanu psychicznego J. D. (1) również były istotne dla rozstrzygnięcia), przy wykorzystaniu fachowej wiedzy i bogatego doświadczenia zawodowego osób opiniujących. W ustnych wyjaśnieniach złożonych na rozprawie biegli szczegółowo odnieśli się do zastrzeżeń wnioskodawczynie, dotyczących samodzielnej aktywności J. D. (1) (bez adwokata z urzędu) w postępowaniach inicjowanych przeciwko córce. Biegli wskazali, że nawet osoby chore psychicznie mogą skutecznie wносить pisma procesowe, w tym pozwy i występować przed sądem, ale nie musi to świadczyć o tym, iż osoby te

działają z pełnym rozeznaniem i są w stanie świadomie powziąć decyzję i swobodnie wyrazić wolę sporządzając testament. Biegli podkreślali istnienie podstaw do częściowego ubezwłasnowolnienia J. D. (1), akcentowali zaburzenia w sferze emocjonalno – wolicjonalnej spadkodawcy, zwracali uwagę, że długoletnia sytuacja konfliktowa nasilała przewagę myślenia popędowego, emocjonalnego nad myśleniem logicznym, a jeszcze za życia J. D. (1) ustalono podatność spadkodawcy na sugestie, przy czym występujące od wielu lat uzależnienie od alkoholu i choroba otępienna wpływały na zdolności poznawcze spadkodawcy, funkcjonowanie jego umysłu – co wywołało konsekwencje w zakresie braku swobody testowania J. D. (1) (k. 445). Te kateryczne konkluzje opinii biegłych, korelujące z wnioskami wyrażonymi przez psychologów i psychiatrów badających J. D. (1) w innych sprawach, nie budzą wątpliwości Sądu odwoławczego z perspektywy zasad doświadczenia życiowego i praktyki orzeczniczej. Ponadto, jak dostrzeżono w apelacji, sąd, podobnie jak notariusz, nie posiada wiedzy medycznej (k. 474) i stwierdzenie przez sąd, że dana osoba może samodzielnie, bez pełnomocnika z urzędu występować jako strona procesu cywilnego, nie ma bezpośredniego przełożenia na ocenę stanu psychicznego tej osoby w chwili sporządzania przez nią testamentu. Notariusz, nie mając ku temu odpowiednich kwalifikacji, również nie może wiążąco wypowiedzieć się co do świadomości osoby dokonującej rozrządzenia na wypadek śmierci. Po złożeniu przez biegłych ustnych wyjaśnień do opinii, Sąd Rejonowy pominął dowód z opinii kolejnego zespołu biegłych - na podstawie art. 235² § 1 pkt 5 k.p.c., tj. jako zmierzający jedynie do przedłużenia postępowania. Wnioskodawczyni, reprezentowana przez pełnomocnika będącego adwokatem, nie zgłosiła zastrzeżenia w przedmiocie uchybienia przez sąd przepisom postępowania (k. 445), co stosownie do art. 162 § 2 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. stanowi warunek powoływania się na ewentualne uchybienie w dalszym toku postępowania. Skarżąca nie przedstawiła przed Sądem pierwszej instancji ani w apelacji argumentów pozwalających na podważenie zgodności ze wskazaniem wiedzy ogólnej, jak i specjalnej (wynikającej z opinii biegłych) oraz z zasadami doświadczenia życiowego, ustaleń Sądu co do sporządzenia przez J. D. (1) w dniu 14 marca 2018 r. testamentu notarialnego w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli (art. 945 § 1 pkt 1 k.c.).

Stosownie do art. 286 k.p.c., sąd może zażądać ustnego lub pisemnego uzupełnienia opinii lub jej wyjaśnienia, a także dodatkowej opinii od tych samych lub innych biegłych. Następuje to wtedy, gdy wykonana już opinia zawiera istotne luki, jest niekompletna - nie odpowiada na postawione tezy dowodowe, niejasna, czyli nienależycie uzasadniona lub nieweryfikowalna, tj. gdy przedstawiona ekspertyza nie pozwala organowi orzekającemu na sprawdzenie zawartego w niej rozumowania co do trafności wniosków końcowych (por. wyrok Sądu Najwyższego z 27 lipca 2010 r., II CSK 119/10, LEX nr 603161; postanowienie Sądu Najwyższego z 29 sierpnia 2013 r., I CSK 20/13, LEX nr 1396359). W następstwie zarzutów zgłoszonych przez wnioskodawczynię biegli precyzyjnie wyjaśnili zagadnienia podniesione przez skarżącą. W konsekwencji, wszystkie kwestie wymagające wiadomości specjalnych zostały wyczerpująco omówione. Biegli podali przesłanki swojego rozumowania, opartego na materiale dowodowym sprawy. Opinia nie jest więc gołosłowna, zawiera uzasadnienie wymagane przez art. 285 § 1 k.p.c., które - przez uzewnętrznienie mechanizmu wnioskowania biegłych - poddaje się kontroli i jest przekonujące co do swej trafności (por. wyrok Sądu Najwyższego z 3 listopada 1976 r., IV CR 481/76, OSNC 1977/5-6/102). Biegli z zakresu (...) dysponujący dużym doświadczeniem zawodowym, posiadają wystarczające kompetencje do wypowiedzania się co do funkcji(...) spadkodawcy w konkretnych warunkach i co do zachowania swobody podejmowania decyzji i wyrażenia woli. Opinia biegłych M. Ć. i A. G. miała stanowczy charakter. Nie zachodziły zatem podstawy do dopuszczenia dowodu z opinii innych biegłych, ani zażądania opinii odpowiedniego instytutu naukowego lub naukowo - badawczego (art. 290 § 1 k.p.c.). Skorzystanie z tego ostatniego środka powinno następować wyjątkowo, gdy nie można wyjaśnić zagadnień wymagających wiadomości specjalnych, ze względu na ich zawikłanie, szczególnie skomplikowany charakter lub sprzeczność w opiniach dotychczasowych biegłych - przy pomocy dowodu z opinii jednego lub kilku innych biegłych, co ma miejsce wtedy, gdy zachodzi konieczność przeprowadzenia skomplikowanych badań laboratoryjnych lub doświadczalnych, gdy niezbędne jest posłużenie się najnowszymi wynikami badań naukowych, a także wówczas, gdy nie można w inny sposób usunąć istotnych sprzeczności w wydanych w sprawie opiniach biegłych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 14 grudnia 2011 r., I CSK 115/11, OSNC - ZD 2012/3/61). Potrzeba przeprowadzenia takiego dowodu nie może być jedynie wynikiem niezadowolenia strony z niekorzystnego dla niej wydzwiku konkluzji opinii; w przeciwnym bowiem razie sąd byłby zobligowany do uwzględniania kolejnych wniosków strony dopóty, dopóki nie zostałaby złożona opinia w pełni odpowiadająca jej stanowisku, co jest niedopuszczalne (por. wyrok Sądu Najwyższego

z 10 stycznia 2002 r., II CKN 639/99, LEX nr 53135). Sąd wiążąco też ocenia, czy biegły wyjaśnił wątpliwości zgłoszone przez stronę (zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 19 maja 1998 r., II UKN 55/98, OSNP 1999/10/351; postanowienie Sądu Najwyższego z 12 lutego 2019 r., II UK 6/18, LEX nr 2618473).

Niezależnie od powyższych, prawidłowych ustaleń faktycznych Sąd Rejonowy pominął, że wnioskodawczyni złożyła do akt sprawy jeszcze jeden testament mający pochodzić od J. D. (1), datowany na 12 grudnia 2017 r. (k. 37), co powoduje, iż Sąd Okręgowy nie może zaaprobować oceny prawnej wyrażonej w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia.

Zgodnie z podstawową regułą dotyczącą dziedziczenia, spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy (art. 924 k.c.). Oznacza to, że w tym momencie ogół praw i obowiązków majątkowych o charakterze cywilnoprawnym, należących do zmarłego staje się spadkiem i przechodzi na jedną lub kilka osób wskazanych w przepisach ustawy (dziedziczenie ustawowe) lub w testamencie spełniającym wymogi jego ważności i skuteczności (art. 922 § 1 k.c., art. 925 k.c., art. 926 k.c.). Nabycie to nie jest uzależnione od złożenia przez spadkobiercę oświadczenia o przyjęciu spadku ani od uzyskania przez niego orzeczenia odpowiedniego organu państwowego, lecz następuje z mocy prawa. Postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, jako orzeczenie deklaratywne, pełni funkcję legitymacyjną i dotyczy osób, które nabyły spadek w chwili jego otwarcia.

Odzwierciedlenie powyższych zasad stanowią wymienione w kodeksie postępowania cywilnego reguły rządzące postępowaniem o stwierdzenie nabycia spadku, które jest wprawdzie wszczynane na wniosek, lecz sąd nie jest związany treścią wniosku. Wśród nich kluczową rolę odgrywa przepis art. 670 § 1 k.p.c., zgodnie z którym sąd spadku bada z urzędu, kto jest spadkobiercą; w szczególności bada, czy spadkodawca pozostawił testament, oraz wzywa do złożenia testamentu osobę, co do której będzie uprawdopodobnione, że testament u niej się znajduje; jeżeli testament zostanie złożony, sąd dokona jego otwarcia i ogłoszenia. Przepis ten określa zakres kognicji sądu spadku w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku, obliguje sąd do wyjaśnienia, niezależnie od treści złożonego wniosku, kto jest spadkobiercą, w tym do oceny ważności i skuteczności testamentu, włącznie z rozważeniem, czy nie zachodziły okoliczności wykluczające zdolność testowania. Ma to znaczenie z punktu widzenia stwierdzenia nabycia spadku, które – w myśl do art. 677 § 1 k.p.c. - może nastąpić na rzecz innych osób niż wymienione przez uczestników, a także na innej podstawie powołania. Z przytoczonych unormowań wynika, że w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku zadania sądu są determinowane ustawowym obowiązkiem działania z urzędu, a rozstrzygnięcie zapada bez względu na wnioski uczestników, lecz stosownie do wyników postępowania dowodowego oraz norm prawa materialnego, znajdujących zastosowanie w ustalonym stanie faktycznym sprawy (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 24 września 2009 r., IV CSK 129/09, LEX nr 602302 i z 9 września 2011 r., I CSK 12/11, LEX nr 960516). Przepis art. 670 § 1 k.p.c. kładzie szczególny nacisk na konieczność badania, czy spadkodawca nie pozostawił testamentu, bowiem dziedziczenie testamentowe ma pierwszeństwo przed dziedziczeniem ustawowym (art. 926 § 2 k.c.). Istnienie testamentu, spełniającego przewidziane w przepisach wymogi jednej z dozwolonych jego form oraz zawierającego ważne rozporządzenia spadkiem, umożliwiające precyzyjne odzwierciedlenie ostatniej woli spadkodawcy, powoduje, że nie jest możliwe dziedziczenie ustawowe po autorze testamentu. W sprawie o stwierdzenie nabycia spadku niezbędne jest więc wstępne ustalenie, czy spadkodawca pozostawił testament, a jeżeli testament został złożony, sąd dokonuje jego otwarcia i ogłoszenia oraz bada jego ważność i skuteczność. Ogłoszenie testamentu wywołuje skutki procesowe i materialnoprawne. Celem otwarcia i ogłoszenia testamentu jest przede wszystkim ujawnienie jego treści, aby zainteresowane osoby oraz organy mogły oficjalnie dowiedzieć się o powołaniu do spadku, zapisach czy poleceniach. Opisane powinności, zgodnie z art. 670 § 1 k.p.c. i art. 649 k.p.c., ciąży na sądzie, a nie na wnioskodawcy i uczestnikach postępowania. W sytuacji gdy sąd uznaje testament za nieważny i stwierdza nabycie spadku na podstawie ustawy, ignorując istnienie innego testamentu mającego pochodzić od tego samego spadkodawcy, dochodzi do nierozpoznania istoty sprawy. Taki stan wyraża się co do zasady w braku rozstrzygnięcia co do przedmiotu sprawy, wyznaczonego treścią i materialnoprawną podstawą żądania wniosku, materialnoprawnymi, bądź będącymi ich następstwem, procesowymi zarzutami uczestników. W postępowaniu procesowym ma on miejsce wtedy, gdy sąd zaniechał ich analizy, bezpodstawnie przyjmując, że występuje przesłanka jurysdykcyjna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (np. upływ terminów zawitych, brak legitymacji procesowej stron) bądź nie rozpoznał żądań w aspekcie wszystkich twierdzeń powoda lub zarzutów pozwanego, uznając, że nie

zostały one zgłoszone lub zostały zgłoszone, ale są objęte prekluzją procesową. W postępowaniu nieprocesowym, właściwym dla spraw o stwierdzenie nabycia spadku, pojęcie to należy rozumieć szerzej, w szczególności także jako niezrealizowanie przez sąd orzekający z urzędu czynności, do których jest on zobowiązany na podstawie przepisów prawa (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2021 r., I CZ 87/20, LEX nr 3111686). Niedokonanie przez Sąd Rejonowy w niniejszej sprawie otwarcia i ogłoszenia testamentu mającego pochodzić od J. D. (1) i datowanego na 12 grudnia 2017 r. oraz brak weryfikacji ważności tego testamentu i stwierdzenie nabycia spadku na podstawie ustawy, stanowiło naruszenie art. 670 § 1 k.p.c. i skutkowało nierozpoznanie istoty sprawy. Sąd pierwszej instancji nie podjął bowiem działań, do których był zobligowany z urzędu, a mających doprowadzić do ustalenia faktycznej i materialnoprawnej podstawy dziedziczenia po J. D. (1). Okoliczność, czy w sprawie dochodzi do dziedziczenia testamentowego, czy ustawowego stanowi zasadnicze zagadnienie w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku. Przeprowadzenie po raz pierwszy w postępowaniu apelacyjnym czynności dowodowych mających na celu ocenę, czy przedłożony do akt testament z 12 grudnia 2017 r. został w całości napisany własnoręcznie i podpisany przez J. D. (1) i czy w chwili sporządzenia testamentu spadkodawca nie znajdował się w stanie wyłączającym świadome i swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli oznaczałoby pozbawienie wnioskodawczyni i uczestniczki możliwości kwestionowania kluczowych dla rozstrzygnięcia sprawy ustaleń. W takiej sytuacji uzasadnione jest wydanie orzeczenia kasatoryjnego, ze względu na respektowanie uprawnień uczestników, związanych z zasadą dwuinstancyjności postępowania sądowego (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12, OSNC 2013/5/68; z 13 listopada 2014 r., V CZ 73/14, LEX nr 1622342; z 21 maja 2014 r., II CZ 8/14, LEX nr 1483949; z 9 października 2014 r., IV CZ 70/14, LEX nr 1541207; z 20 lutego 2015 r., V CZ 119/14, LEX nr 1661943 i z 11 stycznia 2019 r., V CZ 86/18, LEX nr 2604710).

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji – również co do rozstrzygnięć z punktu II (integralnie związanego z punktem I postanowienia - zgodnie z art. 669¹ § 1 k.p.c.) oraz z punktów III, IV i V, obligatoryjnych w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji (art. 108 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.) i podlegających z tej przyczyny uchyleniu w razie uchylenia tego postanowienia. Stosownie do art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. pozostawiono Sądowi Rejonowemu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy, Sąd Rejonowy w Końskich otworzy i ogłosi testament z dnia 12 grudnia 2017 r. (k. 35), wyznaczy wnioskodawczyni i uczestniczce termin do zgłoszenia ewentualnych zarzutów co do ważności tego testamentu i w ich efekcie bądź na skutek samodzielnego powzięcia wątpliwości w tym zakresie przeprowadzi stosowne postępowanie dowodowe oraz dokona prawidłowych, pełnych ustaleń faktycznych, nieodzownych do poczynienia właściwej subsumpcji.

ZARZĄDZENIE

(...)

(...)

(...)

(...)

(...)